

Anni Simpanen

KOHTI KESTÄVÄÄ HYVINVOINTIA

Tapaustutkimus Suomen perustulokokeilusta
Kestävä hyvä kehä -viitekehyksen avulla

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Toukokuu 2022

TIIVISTELMÄ

Anni Simpanen: ”Kohti kestäväää hyvinvointia. Tapaustutkimus Suomen perustulokokeilusta Kestävä hyvä kehä -viitekehyyksen avulla”
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma
Toukokuu 2022

Tutkielma on tapaustutkimus perustulon kestävydestä, joka toteutettiin runsaasti kansainvälistä huomiota saaneen Suomen perustulokokeilun (2017–2018) pohjalta. Tutkimuksen aihe on ajankohtainen ilmastokriisin takia, ja kestävyuden muodostaessa yhä tärkeämmän osan yhteiskuntapolitiikkaa. Suomessa myös valmistellaan parhaillaan sosiaaliturvauudistusta. Tutkielman aineistona hyödynnettiin Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2020 julkaisemaa ”Suomen perustulokokeilun arvioin-ti” -loppuraporttia. Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin teorialähtöistä sisällönanalyysia.

Sosiaaliturvaratkaisujen vaikutuksia muille yhteiskunnan osa-alueille on hahmoteltu perinteisesti systeemiajattelun periaatteita mukailevien hyvä kehä -kehävaikutusmallien avulla. Tuuli Hirvilampi kehitti aiempien hyvä kehä -mallien pohjalta Kestävä hyvä kehä -viitekehyyksen vuonna 2020. Se on kaksitasoinen kehämalli, joka käsittää hyvinvoinnin, taloudellisen ja ekologisen kestävyuden. Tässä tutkimuksessa Hirvilammin viitekehys toimi analyysirungon pohjana. Tutkielmassa tarkastellaan sitä, millä tavoin Suomen perustulokokeilu vastasi Kestävä hyvä kehä -viitekehystä perustulokokeilun loppuraportin perusteella. Viitekehys on verrattain uusi eikä sitä ole aiemmin sovellettu tutkimuksessa. Siispä tutkielmassa myös arvioidaan sen soveltuvuutta analyysiin sekä kehitetään sitä edelleen.

Analyysiin pohjaten perustulokokeilun vaikutukset vastasivat suurta osaa viitekehyyksen kestävään hyvinvoinnin ulottuvuuksista. Lisäksi perustulo lisäsi taloudellista ja toiminnallista vapautta. Näin resursseja riitti välittävään, vaikuttavaan ja merkitykselliseen toimintaan sekä valintoihin. Lisäksi ansiotyön merkitys osallisuuden rakentumisessa väheni. Näiden havaintojen myötä perustulokokeilun vaikutusten arvioidaan myötäilevän myös viitekehyyksen ympäristön kestävyys-osa-alueita.

Taloudelliseen kestävyteen liittyvien seikkojen, kuten yhteiskunnan talousmallin ja perustulon rahoituspohjan analyysiä ei voitu toteuttaa kokeilun pohjalta. Nämä tunnistetaan kuitenkin seikoiksi, jotka olisivat merkittäviä kestävyysarvioinnin kannalta. Muutoin perustulo osoitautui analyysissä viitekehyyksen kanssa linjassa olevaksi kestäväksi sosiaaliturvaratkaisuksi. Aiemman tutkimuksen ja toteutetun analyysin perusteella se ei kuitenkaan ole yksin riittävä yhteiskunnan kestävyys-takaamiseksi, vaan laajempi ratkaisukokonaisuus on välttämätön. Lisäksi vaikutukset viitekehyyksen eri osa-alueille eivät ole kaikilta osin vahvoja tai selkeitä. Perustulon kestävyyttä tarkasteleva jatkotutkimus on siis tarpeen.

Itse viitekehys soveltui politiikkatoimien arviointiin ja sen potentiaali lisätä kestävyttä sitä politiikkaideana hyödynnettäessä tunnistettiin. Kehitysehdotuksina Kestävä hyvä kehä -mallille esitettiin toimintamahdollisuuksien huomioimista työllisyyttä laajemmin sekä kehien välisen yhteyden tarkempaa kuvaamista.

Avainsanat: perustulo, sosiaaliturva, ekososiaalinen siirtymä, Kestävä hyvä kehä -malli, ekososiaalipolitiikka

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Keskeiset käsitteet ja aiempi tutkimus perustulon vaikutuksista	3
2.1	Keskeiset käsitteet	3
2.2	Aiempi tutkimus	3
3	Systeemiajattelu ja hyvän kehän viitekehykset	7
3.1	Systeemiajattelu	7
3.2	Kehävaikutusten hypoteesi ja hyvä kehä	8
3.3	Kestävä hyvä kehä	9
3	Tutkimusasetelma, aineisto ja tutkimusmenetelmä	12
4.1	Tutkimusasetelma	12
4.2	Aineisto	12
4.3	Tutkimuksen eettisyys	14
4.4	Tapaustutkimus ja teorialähtöinen sisällönanalyysi	14
4.5	Analyysirunko ja sen muodostaminen	15
5	Tulokset	19
5.1	Tasa-arvoiset toimintamahdollisuudet	19
5.2	Tulojen ja vaurauden uudelleenjako	20
5.3	Hyvinvoinnin kasvu kaikilla ulottuvuuksilla	21
5.4	Riittävä tuotanto ja kulutus	23
5.5	Ekologinen kestävyys	24
5.5.1	Toimintamahdollisuuksien kokonaisuus	25
5.5.2	Arvot ja arvostukset	25
5.5.3	Työllisyyden merkitys	26
6	Johtopäätökset ja pohdinta	27
	Lähteet	30

1 Johdanto

Sosiaaliturvajärjestelmien uudistamisen tarve on noussut koronapandemian aikana korostuneesti pinnalle. Lisäksi ilmastokriisi on tehnyt toimeentulon turvaamisesta poikkeuksellisissa ja muuttuvissa olosuhteissa yhä tärkeämmäksi sosiaalipolitiikan teemaksi. Uudistuksesta ajankohtaisen tekee myös muun muassa työmarkkinoiden muutos automatisaation ja digitalisaation myötä sekä huoltosuhteen heikkeneminen. Samalla myös ilmastokriisi luo painetta uudistukselle, jotta ihmisten hyvinvointi voidaan taata kestävästi nyt ja tulevaisuudessa.

Suomen sosiaaliturvauudistuksen valmistelu käynnistyi vuonna 2020 ja sen tavoitteena on muovata sosiaaliturvasta vuoteen 2027 mennessä paremmin muuttuvia elämäntilanteita huomioonottava, selkeämpi ja toimivampi järjestelmä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020). Järjestelmän uudistamistarvetta voidaan hahmottaa neljän keskeisen ongelmakokonaisuuden kautta: (1) sosiaaliturvan monimutkaisuuden, (2) ansiotyön ja sosiaaliturvan yhteensovittamisen, (3) viimesijaisen turvan, perusturvan sekä asumisen ja (4) palvelujen ja etuuksien yhteensovittamisen huomioiden (em.). Tarkastelen tässä tutkielmassa perustuloa, joka voidaan nähdä yhtenä ratkaisuna edellä kuvattuun ongelmakokonaisuuteen.

Sosiaaliturvauudistuksen valmistelu tapahtuu ajankohdassa, jossa kestävä kehitys on tärkeämpi poliittiseen päätöksentekoon vaikuttava teema kuin koskaan ennen. Siirtymään kohti kestävästä yhteiskuntaa voidaan viitata ekososiaalisen siirtymän käsitteellä. Siirtymälle on oleellista yhteiskunnan ohjaaminen kohti ympäristön kantokykyä huomioivaa kestävästä hallintoa ja käytäntöjä ekologisella, taloudellisella ja sosiaalisella osa-alueella (Matthies & Närhi 2017, 17). Laaja-alainen kestävyys tavoittelu näkyy teemana esimerkiksi pääministeri Marinin hallitusohjelmassa. Hallitusohjelman tavoitteena on ”luoda Suomesta sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävästä kehityksen yhteiskunta vuoteen 2030 mennessä” (Valtioneuvosto 2019, 8).

Ekososiaalisen siirtymän toteuttamiseksi kestävyttä on edistettävä kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla. Kasvavien ympäristöongelmien tuottaessa taloudellisia ja sosiaalisia haasteita on myös sosiaalipolitiikassa yhä tärkeämpää huomioida erilaisten ratkaisu-

jen vaikuttavuutta kestävyiden kannalta (Matthies & Närhi 2017). Kestävyys on kuitenkin verrattain uusi tutkimusteema sosiaalialalla. Tämä jo itsessään tekee aiheen tutkimisesta tärkeätä.

Perustulo on yksi sosiaaliturvaratkaisuista, jota on esitetty aiemmassa tutkimuksessa kestävää hyvinvointia edistävänä sosiaaliturvaratkaisuna. Sen vaikutukset kestävyiden kannalta ovat kuitenkin osoittautuneet aiemmassa tutkimuksessa ristiriitaisiksi. Tässä tutkielmassa arvioin perustulon kestävyttä tekemällä tapaustutkimuksen Suomen perustulokokeilusta. Perustulokokeilu toteutettiin vuosina 2017–2018 ja sillä pyrittiin tuottamaan tietoa ”perustulon vaikutuksista kohdeväestön työllisyyteen, tuloihin ja sosiaaliturvan käyttöön” (Kangas, Jauhiainen, Simanainen & Ylikännö 2020, 3). Kokeilu sai osakseen paljon kansainvälistä huomiota sen laajuuden ja toteutustavan myötä. Kokeilu toteutettiin valtakunnallisesti satunnaistettuna kenttäkokeena (em. 12).

Perustulon tutkimuksesta tekee ajankohtaisen muun muassa nykyiseen hallitusohjelmaan kirjattu negatiivisen tuloveron kokeilu, joka oli tarkoitus toteuttaa perustulokokeilun tuloksia hyödyntäen (Valtioneuvosto 2019, 161). Vaikka hallitus hautasi suunnitelman kokeilun toteuttamisesta, on perustulon vaikutusten kattava tarkastelu ensiarvoisen tärkeää tulevaisuuden vastaavien kokeilujen ja sosiaaliturvajärjestelmän muutosten varalle. Niitä on todennäköisesti luvassa myös lähivuosina sosiaaliturvauudistuksen meneillään olevan valmistelun myötä.

Jotta sosiaaliturvaratkaisujen kestävyys voidaan taata, on mielekästä punnita niiden laaja-alaista, systeemistä vaikuttavuutta. Tutkielmassani analyysiäni ohjaa Tuuli Hirvilammin kehittämä Kestävä hyvä kehä -viitekehys. Kyseessä on systeemiajattelulle pohjaava politiikkatoimenpiteiden vaikutusten arviointiin sekä tutkimuksessa käytettäväksi luotu kestävyttä monipuolisesti arvioiva kehävaikutusmalli. Tutkimuskysymykseni on: *Millä tavoin Suomen perustulokokeilu vastasi Kestävä hyvä kehä -viitekehystä perustulokokeilun loppuraportin perusteella?* Analysoin sisällönanalyysin avulla vuonna 2020 julkaistua *Suomen perustulokokeilun arviointi* -loppuraporttia.

Esittelen seuraavaksi aiempaa tutkimusta, jonka jälkeen siirryn kuvaamaan tutkielmani teoreettista viitekehystä. Neljännessä luvussa esittelen tutkimusasetelman sekä käyttämäni analyysimenetelmän, jonka jälkeen kuvaan tuloksia päätän tutkielman johtopäätöksiin ja pohdintaan.

2 Keskeiset käsitteet ja aiempi tutkimus perustulon vaikutuksista

2.1 Keskeiset käsitteet

Ekososiaalinen siirtymä on tutkielman keskiössä oleva sosiaalipoliittinen, yhteiskunnan kestävyyslaaja-alaiseen edistämiseen viittaava käsite. Siirtymän tavoitteena on ekohyvinvointivaltio eli ympäristön kantokykyyn sopeutettu hyvinvointivaltiomalli (ORSI 2021). Ekologinen ja ekososiaalinen siirtymä sekä ekohyvinvointivaltio liittyvät myös läheisesti post-produktivismiin, jolla viitataan ekologisen ulottuvuuden huomioimiseen politiikkatoimien suunnittelemisessa sekä työn ja työllisyystasojen merkityksen vähenemiseen yhteiskunnassa (Widequist, Noguera, Vanderborgth & de Wispelare 2013, 260).

Perustulolla taas viitataan universaaliin ja henkilökohtaisesti maksettavaan vastikkeetomaan ja ei-tarveharkintaiseen tasaisin väliajoin kansalaisille maksettavaan tulonsiirtoon (Perkiö 2021, 5). Perustuloa on esitetty siirtymän ja ekohyvinvointivaltion tärkeänä pilarina, mutta toisaalta sen ekologista vaikuttavuutta on myös kyseenalaistettu tutkimuskentällä (esim. Lawhon & McCreary 2020; Perkiö 2021). Kuvaan seuraavaksi aiempaa tutkimusta perustulon kestävyteen liittyen.

2.2 Aiempi tutkimus

Yleisesti ottaen sosiaalipoliittinen tutkimus on saanut osakseen kritiikkiä ekologisen kestävyyslaajuuksien sivuuttamisesta. Tutkimuksessa on keskitytty liiallisesti oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon heikentymiseen sekä talouspolitiikan ja sosiaalipolitiikan väli-neellisyyteen. (Helne, Hirvilammi & Laatu 2012, 12; Saari 2010, 86.)

Perustulokokeilujen ja muiden perustuloa muistuttavien ratkaisujen toteuttaminen on korostuneesti yleistynyt viime vuosina. Vähintään seitsemässä eri OECD maassa toteutettiin koronapandemian aikana perustuloa muistuttavia suorita tulonsiirtoja (Mäntyneva, Ketonen, Peltoniemi, Aaltonen & Hiilamo 2022, 27–28). Myös tutkimus perustulosta ja sen ekologisuudesta on yleistynyt kansainvälisellä tutkimuskentällä erityisesti

viime vuosikymmenen aikana. Silti ekologista kestävyyttä käsittelevä perustulotutkimus on ollut vähäistä. Vuonna 2019 julkaistussa tutkimuksessa todettiin perustuloa käsittelevästä tutkimuksesta vain yhden prosentin sivuavan ympäristövaikutuksia (MacNeill & Vibert 2019, 11). Tämä johtuu osin siitä, että toteutetut perustulokokeilut ovat usein olleet liian pienimuotoisia (em.). Suomen perustulokokeilun tuloksia ei ole vielä käsitelty kattavasti kestävyiden kannalta, mutta esimerkiksi Johanna Perkiö (2021) on sivunnut raportissaan yleisellä tasolla perustulon ekologisia vaikutuksia. Aihetta käsittelevälle tutkimukselle on siten selkeä tarve niin Suomessa kuin kansainvälisestikin.

Perustulon kestävyttä on tutkittu aiemmin muun muassa työllisyyteen liittyen. Esimerkiksi Andersson on argumentoinut, ettei kasvutaloutta enää tarvita ihmisten materiaalistien tarpeiden täyttämiseksi. Sen sijaan kasvutaloutta ajaa mahdollisimman korkean työllisyydentason tavoittelu. Siispä muutokset työllisyyspolitiikassa ovat yhteiskunnan kestävyiden kannalta keskeisiä. Perustulon on arvioitu vähentävän työn merkitystä, joka vuorostaan toisi kansalaisille lisää vapautta valita ekologisten arvojen mukainen työpaikka. Perkiö on esittänyt tämän vähentävän ”talouden kasvupakkoja ylläpitäviä mekanismeja” ohjaamalla työvoimaan kestävään työhön. Muita perustulon työllisyysvaikutuksia on kuvattu olevan mm. kannustinloukussa olevien ohjautuminen yrittäjyyteen sekä matalapalkkaiseen töihin. (Perkiö 2021, 16; Andersson 2009, 2.)

Perustulo esitellään usein kansalaisten tulotasoa kohentavana ja taloudellista vakautta tuottavana ratkaisuna. Esimerkiksi Lawn (2005, 343) on esittänyt perustuloa ratkaisuna toimeentulon epävarmuuteen. Tulotason nousulla voi kuitenkin olla myös negatiivisia seurauksia ekologisen kestävyiden kannalta. Tutkijoiden mukaan tuotannon ja palveluiden tarve todennäköisesti lisääntyisi sen käyttöönoton myötä (Hall, Ashford, Ashford & Arango-Quiroga 2019, 2). Lisäksi Perkiö (2021, 16) on esittänyt raportissaan, että pienituloisten ostovoiman kohentaminen voisi johtaa kestävämmän kulutuksen kasvuun. Siten perustulon vaikutukset työllisyyteen ja tulotasoon näyttäytyvät ekologisen kestävyiden kannalta kyseenalaisilta.

Keskeinen perustulon kannattajien argumentti rakentuu perustulon tuoman vapauden ympärille. Perustulon tuodessa lisää vapaa-aikaa sen on arvioitu lisäävän myös mm. poliittista osallistumista ja yhteisöllisyyttä (Lawhon & McCreary 2020). Lisäksi Lawn

(2005, 343–344) on esittänyt henkilön perustulon mahdollistavan todellisten tavoitteiden täyttämisen lieventämällä taloudellisia rajoitteita. Lisääntyneellä vapaa-ajalla ja toimintamahdollisuuksilla on arvioitu olevan potentiaalisesti ristiriitaisia vaikutuksia kestävyyden eri osa-alueiden kannalta. Vaikka vapaus tukisi hyvinvointia, saattaisi lisääntynyt vapaa-aika johtaa epäekologisiin aktiviteetteihin (Perkiö 2021, 17).

Potentiaalisesti ristiriitaisista vaikutuksista huolimatta perustulon hyvinvointivaikutuksilla on arvioitu olevan positiivista vaikutusta myös ekologisen kestävyyden kannalta. Runsaasti perustuloa tutkinut Philippe Van Parjis on arvioinut perustulon suorien ekologisten vaikutusten olevan heikkoja (Andersson 2009, 2). Sen sijaan tutkija on esittänyt ekologisten vaikutusten kumpuavan perustulon tuomasta vapaudesta ja tasa-arvosta – sosiaaliseen kestävyyteen ja hyvinvointiin liittyvistä vaikutuksista (Widequist, Noguera, Vanderborgth & de Wispelare 2013, 273). Myös perustulomallilla on esitetty olevan yhteys perustulon ympäristövaikutuksiin (MacNeill & Vibert 2019, 1, 12). Lisäksi tutkijat ovat esittäneet, että perustulon ympäristövaikutuksia voitaisiin tutkia kokeilujen pohjalta osallistuneiden ajankäyttöä ja kulutusta analysoimalla (em. 1, 12).

Perustulon on korostettu olevan vain yksi osa laajempaa ekososiaalipoliittista ratkaisukokonaisuutta. Esimerkiksi ekologinen verotus on esitetty tärkeänä askeleena kasvutalouden ja merkityksellisen toiminnan irtikytkennässä (Andersson 2009, 7). Myös Fitzpatrick (1999) on kirjoittanut muiden ratkaisujen implementoinnin puolesta perustulon ohella. Näitä ratkaisuja ovat mm. maa- ja energiaverotuksen uudistaminen, työajan lyhentäminen ja epävirallisen kolmannen sektorin laajentaminen. Fitzpatrick on kuitenkin arvioinut perustulolla olevan potentiaalisesti keskeinen rooli ekologisessa ratkaisukokonaisuudessa. (Widequist & Noguera & Vanderborgth & de Wispelare 2013, 267.)

Aiempi tutkimus antaa viitteitä perustulon vaikutuksista ja sen kestävyydestä. Tämä on oleellista tutkielmani kannalta, sillä tutkin perustuloa peilaamalla sen vaikutuksia kestävyyden eri osa-alueisiin. Tutkijoiden mukaan perustulolla voisi olla vaikutusta muun muassa työhön ja työllisyyteen sekä toisaalta vapaa-ajan määrään, poliittiseen osallistumiseen, yhteisöllisyyteen, vapauteen sekä toimeentulon varmuuteen. Näillä vaikutuksilla on arvioitu olevan kestävyyden eri osa-alueiden kannalta osin ristiriitaisia seurauksia. Perustulon ekologinen kestävyys taas voisi rakentua perustulomallista riip-

puen ja sosiaalisen kestävyuden vaikutusten kautta. Tutkielmani tavoitteena oli selvittää millä tavoin perustulokokeilu vastasi Kestävä hyvä kehä -viitekehystä. Siten tulokset antavat viitteitä myös siitä, kuinka vahva ja minkälainen perustulon rooli olisi laajemmassa ekososiaalisen siirtymän ratkaisukokonaisuudessa. Aiemman tutkimuksen perusteella sen rooli voisi olla keskeinen, muttei kuitenkaan yksin riittävä. Käsittelen seuraavaksi tutkielmani teoriapohjaa.

3 Systemiajattelu ja hyvän kehän viitekehykset

Tutkielmaani ohjasi Kestävä hyvä kehä -viitekehys, jonka Tuuli Hirvilammi kehitti hyvän kehän mallien pohjalta. Nämä viitekehykset mukailevat systemiajattelun periaatteita. Aloitan siten teoreettisen viitekehysten osuuden kertomalla ensin systemiajattelusta jatkaen hyvän kehän viitekehukseen. Esittelen lopuksi Kestävä hyvä kehä -mallin, joka toimii tutkielmassani analyysiä ohjaavana teoriana.

3.1 Systemiajattelu

Systemiajattelu on lähestymistapa, joka korostaa erilaisten järjestelmien osien suhdetta toisiinsa, niiden keskinäisriippuvuutta sekä järjestelmien sisäkkäisyyttä. Systemiajattelulle on tyypillistä myös pitkälle aikajaksolle ulottuvien seurausten arviointi. Lähestymistavalle on myös oleellista muun muassa ilmiöiden taustalla olevien rakenteiden hahmottaminen sekä verkostojen ja muutosten dynamiikan tarkastelu. Systemiajattelu mahdollistaa erilaisten ilmiöiden sekä esimerkiksi poliittisten toimenpiteiden kokonaisvaltaisen tarkastelun niiden yksittäisiin ominaisuuksiin tai yksinkertaisiin syy-seuraussuhteisiin keskittymisen sijaan. Sen avulla voidaan arvioida eri toimintamallien vaikutuksia laaja-alaisesti ja siten löytää tehokkaita ratkaisuja erilaisiin ongelmatilanteisiin. (Colchester 2019.)

Laaja-alaisiin vaikutuksiin keskittymisen ansiosta systemiajattelun avulla voidaan välttää ristiriitaisten seurauksien syntyminen monimutkaisissa järjestelmissä (Colchester 2019). Aiemman tutkimuksen perusteella perustulolla on kestävyden eri osa-alueiden kannalta ristiriitaisia seurauksia. Tämän takia on mielekästä lähestyä perustulokokeilun tuloksia systemiajattelun avulla. Myös muut edellä kuvatut piirteet tekevät systemiajattelun soveltuvaksi lähestymistavaksi aiheen tutkimiseen.

Perustulo on tulevaisuuden ratkaisu, jonka kestävyden arvioinnissa on oleellista huomioida pitkän aikavälin seuraukset. Ekososiaalipolitiikka ylipäätään on linjassa systemiajattelun kanssa, sillä ekososiaalipolitiikassa pyritään ohjaamaan sosiaalipolitiikkaa ympäristön kantokyvyn rajoihin pyrkien samalla ottamaan huomioon kokonaisvaltaisen

asetelman sekä muutosten seuraukset. Tähän liittyy myös edellä mainittu eri järjestelmien sisäkkäisyyden huomioon ottaminen. Yhteiskunta sijoittuu ekosysteemin sisälle. Sen hyvinvointi ja selviytyminen ovat riippuvaisia ekosysteemin tilasta.

3.2 Kehävaikutusten hypoteesi ja hyvä kehä

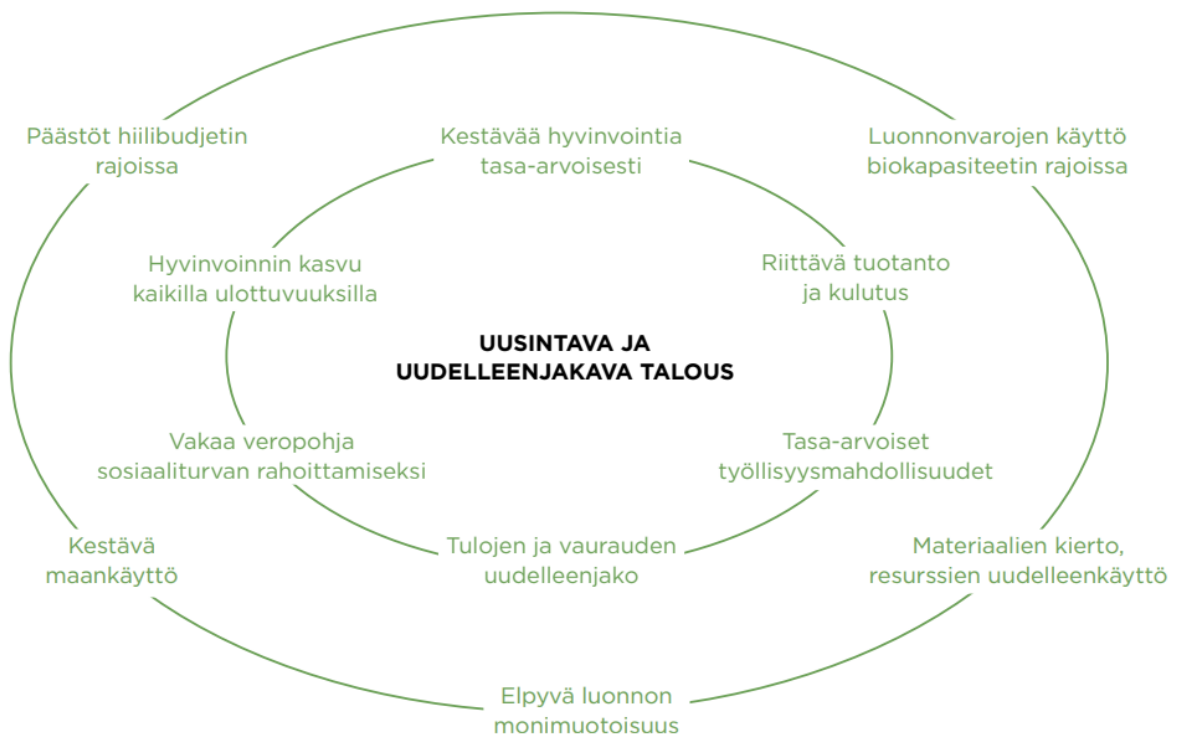
Hyvä kehä -mallit myötäilevät systeemiajattelun periaatteita. Hyvä kehä on hypoteesi kehävaikutuksista, itseään vahvistavien vaikutusten kehästä. Sen juuret ulottuvat pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa 50- ja 60-lukujen taitteeseen Gunnar Myrdalin tutkimukseen. Myrdal (1957) tutki kehitysmaiden köyhyysongelmia ja kehitti hypoteesin kehävaikutuksista. Tutkijan mukaan kehävaikutuksia voi olla joko negatiivisia tai positiivisia. Esimerkiksi köyhyyden voidaan katsoa muodostavan pahan kehän. Köyhyys johtaa sairastavuuden riskin kasvuun ja sairastavuus taas köyhtymiseen. Kehävaikutusten politiikkaidea rantautui Suomeen Pekka Kuusen (1961) kautta. Kuusi (1961, 48–49) kommentoi Myrdalin kehähypoteesia esittäen huomion siitä, että myös yhteiskuntataloudelliset tapahtumat johtavat kumulatiiviseen kiertokulkuun, kasaantuvaan kehitykseen. (Hagfors & Kajanoja 2010, 7, 29.)

Myrdalin ja Kuusen jälkeen useat muut tutkijat ovat soveltaneet ja kehittäneet eteenpäin kehävaikutusten viitekehystä. Hyvän kehän ideaa on sovellettu muun muassa tietohyvinvointivaltion (Castells & Himanen 2002) sekä julkisen sektorin roolin ja kannatuksen tutkimiseen (Ervasti 2001). Lisäksi kehävaikutushypoteeseja on kehitetty esimerkiksi sosiaalisen pääoman muodostumista koskien (van Oorschot & Finsveen 2008). Vuonna 2010 Robert Hagfors ja Jouko Kajanoja julkaisivat aiempia kehävaikutusrakennelmia kokonaisuudeksi yhdistelevän hyvän kehän hypoteesin. Hagforsin ja Kajanojan malli pohjaa ketjuun, jossa yhteiskunnan hyvinvointipanostuksen lisääminen johtaa eriarvoisuuden vähentymiseen. Tällöin sosiaalinen pääoma lisääntyy ja lopulta hyvinvoinnin taso nousee. (Hagfors & Kajanoja 2010, 11.)

3.3 Kestävä hyvä kehä

Perinteinen hyvinvointivaltion hyvä kehä on saanut osakseen kritiikkiä. Malli pohjaa kestäättömälle talouskasvulle ja rakentuu fossiilitalouden varaan (Hirvilammi 2020a). Fossiilitalouden varassa pyörivä kehä ei johda kehäteorian mukaiseen kasaantuvaan hyvään, vaan vaarantaa tulevaisuuden (em. 2). Hyvän kehän viitekehukset ovat tähän asti keskittyneet talouden ja hyvinvoinnin suhteeseen ja niiden päätehtävänä on ollut varmistaa, etteivät sosiaalipoliittiset ratkaisut ole talouskasvun kanssa ristiriidassa (Hirvilammi 2020b, 1). Hirvilammi on kehittänyt uuden hyvän kehän mallin systemisen ajattelun päivittämiseksi ja ympäristön kantokyvyn rajojen lisäämiseksi sosiaalisten ja taloudellisten tavoitteiden kokonaisuuteen (kuva 1). Teoriapohjaltaan viitekehys muokalee systeemiajattelun piirteitä ja ekososiaalipoliittikkaa (em. 8).

Kuva 1. Hyvinvoinnin ja ympäristön kestävyden hyvä kehä (Hirvilammi 2020a, 16).

Hirvilammin Kestävä hyvä kehä -viitekehys (Virtuous Cycle of Sustainable Welfare) kehitettiin käytettäväksi nimenomaan politiikkatoimien vaikutusten arvioinnissa poliitikakentällä sekä analyysityökaluna ekososiaalipoliittikan tutkijoiden keskuudessa. Se koostuu eri uusintavan ja uudelleenjakavan talouden ympärille rakentuvista ympäris-

töön ja hyvinvointiin liittyvistä osa-alueista. Malli rakentuu kahdesta sisäkkäisestä kehästä, joista sisempi koostuu hyvinvoinnin ja ulompi ekologiseen kestäväyteen liittyvistä vaikutuksista. Hirvilampi korostaa, etteivät viitekehysten kaksi kehää ole kuitenkaan erillisiä, vaan yhteydessä toisiinsa vaikuttaen. (Hirvilampi 2020b, 9–12.)

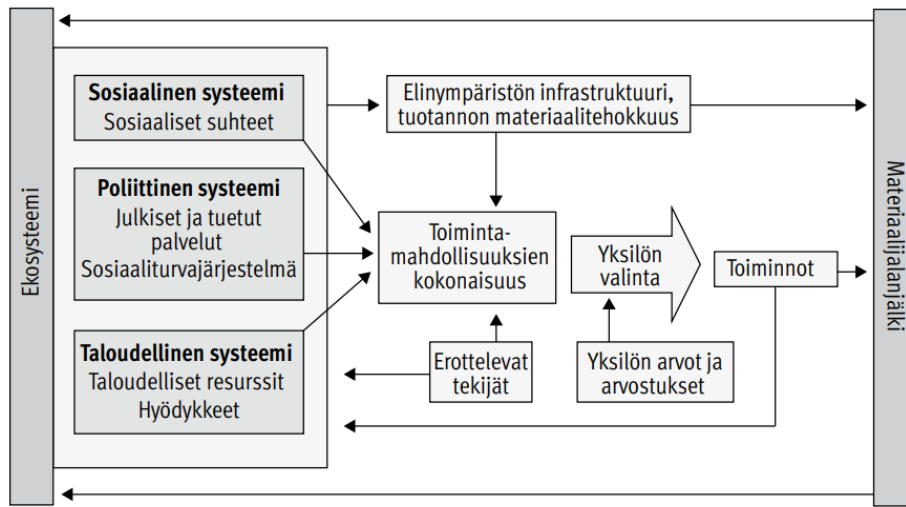
Yksi Kestävän hyvä kehä -politiikkaidean tavoitteista on viedä huomiota pois materiaan keskittyvästä hyvinvointikäsitteestä (Hirvilampi 2020a, 8). Materiaan keskittyvän hyvinvoinnin sijaan viitekehys ottaa huomioon kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin pohjaten Tuuli Hirvilammin ja Tuula Helenen päivittämään versioon Erik Allardtin kolmen hyvinvoinnin ulottuvuuden (HLB) teoriasta. Tutkijat kehittivät teoriaa lisäämällä neljännen tekemiseen (doing) viittaavan ulottuvuuden Having, Loving ja Being ulottuvuuksien ohelle. Tutkijat myös mukauttivat teoriaa sopivammaksi ekososiaalipolitiikan työkaluksi. HDLB-mallin eri ulottuvuuksien kuvaukset ja niiden kuvaajat ovat nähtävissä alla taulukosta 1. (Hirvilampi & Helne 2014.)

Taulukko 1. HDLB-mallin ulottuvuudet ja niiden kuvaajat (Helne & Hirvilampi & Laatu 2012; Hirvilampi & Helne 2014).

Having: <i>mitä ihmisellä voi kohtuudella olla</i>	Toimeentulo, terveys ja toimintakyky, asunto, ruoka ja muut peruskulutushyödykkeet, käytettävissä olevat luonnonvarat
Doing: <i>vastuullinen ja mielekäs tekeminen</i>	Ansiotyö, oppiminen, harrastustoiminta, muu tekeminen
Loving: <i>kuuluminen ja rakastaminen</i>	Perhe ja suku, ystävyys-suhteet, paikallisyhteisöt, yhteiskunta, globaali yhteisö, tulevat sukupolvet, muut eläinlajit, luonto
Being: <i>eheä kokemus maailmassa olemisesta</i>	Henkinen hyvinvointi, itsensä toteuttaminen, arvokkuus ja korvaamattomuus, elämänhallinta

Helne ja Hirvilampi ovat kuvanneet HDLB-kehikseen liittyen myös hyvinvoinnin ja ympäristön kestävyden välistä suhdetta. Tutkijoiden mukaan ekosysteemit ja ihmisten kokonaisvaltainen hyvinvointi (Having, Doing, Loving ja Being -tekijät) ovat vuorovaikutteisessa suhteessa. Ekosysteemit vaikuttavat resursseihin ja palveluihin, jotka edelleen vaikuttavat ihmisten hyvinvointiin. Ihmisten ympäristövaikutuksiin taas vaikuttavat hyvinvoinnin osa-alueet. Tämä on olennaista viitekehysten kestävästä hyvinvoinnin ja ympäristön kestävyden kehien välisen suhteen kuvaamiseksi. (Hirvilampi & Helne 2017.) Hirvilampi (2015) on myös hahmotellut hyvinvoinnin ja ympäristön välistä suhdetta tarkemmin (kuva 2).

Kuva 2. Dynaaminen viitekehys hyvinvoinnin tavoittelun ja luonnonvarojen kulutuksen välisten yhteyksien tutkimiseen (Hirvilammi 2015, 73).

Hyvän kehän politiikkaidean olennainen rooli oli vauhdittaa hyvinvointivaltioiden rakentamista (Hirvilammi 2020a, 2). Kestävä hyvä kehä -viitekehyksellä voisi olla potentiaalia vaikuttaa yhtä lailla ekososiaalisen siirtymässä, mikäli sitä hyödynnettäisiin laajamittaisesti politiikkatoimien suunnittelussa. Tämä tekee teorian soveltamisesta ja sen edelleen kehittämistä mielekäästä. Myös Hirvilammi (em. 16) on itse korostanut jatkotutkimuksen tärkeyttä ja Kestävä hyvä kehä -mallin soveltamista konkreettisiin käytännön ratkaisuihin, mainiten perustulon yhtenä mahdollisena tutkimuskohteena.

On huomionarvoista, että hyvä kehä ja Kestävä hyvä kehä -hypoteesit ovat nimenomaan hypoteeseja, viitekehäksiä tai politiikkaideoita. Niiden funktio on palvella päättäjiä ja tutkijoita tulevaisuuteen sijoittuvien toimien vaikutusten arvioinnissa. Kuten Hirvilammi (2020a, 15) artikkelissaan toteaa ”tulevaisuutta voi vain mallintaa, ei empiirisesti todistaa”. Tässä tutkielmassa sovelletaan viitekehystä jo toteutuneen perustulokeilun tulosten sekä kokeilussa käytetyn perustulomallin analyysissä. Tutkielmani tavoitteena on kuitenkin tuottaa tietoa tulevaisuuteen sijoittuvien toimien vaikutusten arviointia varten ja siten on perusteltua käyttää viitekehystä.

3 Tutkimusasetelma, aineisto ja tutkimusmenetelmä

4.1 Tutkimusasetelma

Tutkielmani on teorialähtöinen tapaustutkimus Suomen perustulokokeilusta. Tavoitteenani on arvioida perustulon potentiaalia kestävyuden ja siten myös ekososiaalisen siirtymän kannalta perustulokokeilun loppuraporttiin pohjaten. Samalla pohdin analyysissä hyödyntämäni Kestävä hyvä kehä -viitekehyyksen soveltuvuutta vastaaviin sosiopoliittisten ratkaisujen analyysihin sekä kehitin viitekehystä edelleen. Tutkimuskysymykseni on seuraava:

Millä tavoin Suomen perustulokokeilu vastasi Kestävä hyvä kehä -viitekehystä perustulokokeilun loppuraportin perusteella?

4.2 Aineisto

Tutkielmani aineistona toimi vuonna 2020 julkaistu Suomen perustulokokeilun loppuraportti. Aineistoksi valikoitui loppuraportti esimerkiksi alkuperäisten aineistojen sijaan, sillä perustulokokeilun aineistot eivät ole saatavilla alempia opinnäytetöitä varten. Toisaalta raportin hyödyntäminen aineistona mahdollisti myös raportin ja sille määriteltujen selvitystavoitteiden kriittisen tarkastelun.

Loppuraportti perustuu rekisteri-, kysely-, haastattelu- ja media-aineistoihin, joiden pohjalta tutkijat arvioivat perustulokokeilun vaikutuksia. Perustulon vaikutuksia kartoitettiin vertaamalla koeryhmän työllisyyttä, terveyttä, psyykkistä ja taloudellista hyvinvointia, luottamusta ja byrokratiakokemuksia työttömyysturvaa saaneeseen verrokki-ryhmään. Edellä mainittujen vaikutusten kartoituksen ohella aineisto sisältää taustoitusta muiden maiden perustulokokeiluista, sekä perustulon kannatusta ja median uutisointia perustulosta käsittelevät osiot. (Kangas & Jauhiainen & Simanainen & Ylikännö 2020.)

Raportti kuuluu sarjaan Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita. Aineistodokumentin kokonaispituus on 194 sivua ja se koostuu yhteensä 11 eri osiosta joh-

danto- ja yhteenveto-osuudet mukaan lukien. Raportti sisältää kaksi liitettä. Ensimmäinen liite käsittelee perustulokokeilun kyselytutkimuksen otantaa, vastauskokoja ja painottamista. Toinen liite on englanninkielinen tiivistelmä raportista. Hyödynnän analyysissäni erityisesti lukuja 3–8 (s. 32–135), jättäen eri maiden perustulokokeiluja, median perustulon käsittelyä sekä perustulon kannatusta käsittelevät luvut ja yhteenvedon vähemmälle huomiolle. Lisäksi hyödynnän raportin johdantoa (luku 1, s. 9–17) perustulokokeilun perustulomalliin liittyvien tietojen osalta. Täten rajaan tutkielmani käsittelemään Suomen perustulokokeilun tuloksia. Tämä on tarkoituksenmukaista tutkimuskysymykseni huomioiden.

Luvussa 3 Hämäläinen, Kanninen, Simanainen ja Verho käsittelevät perustulokokeilun työllisyysvaikutuksia rekisteriaineistoon pohjanneen kvantitatiivisen analyysinsä pohjalta. Rekisteriaineisto koostui tiedoista ”kohdeväestön eläkevakuutetuista työskenteleijäryhmissä, veronalaisista tuloista ja osallistumisesta työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin sekä Kelan heille maksamista sosiaalietuuksista” (Kangas, Jauhiainen, Simanainen & Ylikännö 2020, 13–14). Luvut 4–7 rakentuvat puhelinkyselyaineiston pohjalta tehdyistä kvantitatiivisista analyysistä. Luvussa 4 Tuulio-Henriksson ja Simanainen analysoivat perustulokokeilun vaikutuksia psyykkiseen hyvinvointiin ja kognitioon. Luvussa 5 Lassander, Niemelä ja Ylikännö keskittyvät taloudelliseen stressiin ja luvussa 6 Simanainen byrokratiakokemuksiin. Luvussa 7 Kangas, Niemelä ja Ylikännö arvioivat perustulokokeiluun vaikutuksia luottamukseen (trust) sekä uskoon tulevaisuuteen ja omiin mahdollisuuksiin (confidence). Näissä analyysissä käytetty puhelinkyselyaineisto sisälsi 586 koeryhmään kuuluvan henkilön haastattelua, sekä 1047 verokiryhmään kuuluneen haastattelua (em. 184). Vastauskatoa korjattiin painottamalla, jonka myötä vastaajajoukon edustavuutta saatiin parannettua aliedustettujen ryhmien, kuten nuorten ja vieraskielisten osuuksien suhteen (em. 184). Luvussa 8 Blombeg, Kroll ja Tarkiainen esittelevät kvalitatiivista analyysia perustulokokeilun työllisyys-, osallisuus- ja autonomiavaikutuksia haastattelukertomuksiin pohjaten. Haastattelukertomukset kerättiin puolistrukturoituina teemahaastatteluina (n: 81) (em. 107, 114).

4.3 Tutkimuksen eettisyys

Tutkielmassa hyödyntämäni aineisto on vapaasti ladattavissa valtioneuvoston julkaisuarkisto Valtosta. Aineisto ei se sisällä henkilötietoja. Pysin tutkielmassani noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä, joka mahdollistaa lukijoille tutkimuksen ja sen luotettavuuden kriittisen arvioinnin (Günther & Hasanen 2021). Kirjoitan avoimesti tehdystä valinnoista, tutkimuksen kontekstista, tekotavasta sekä tutkimusta tehdessä kohdatuista haasteista (em.).

Tutkimusetiikan kannalta on tärkeitä huomioida omat mahdollisesti tutkimusprosessiin vaikuttavat näkemykset. Ympäristöarvot muodostavat osan omaa arvopohjaani. En ollut aiemmin perehtynyt perustulokokeiluun eikä minulla ole vahvaa kantaa perustulosta sosiaaliturvaratkaisuna. Koen kuitenkin nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän uudistamisen tärkeänä. Pysin näistä näkemyksistä huolimatta tutkielmassani mahdollisimman objektiiviseen tutkimusotteeseen ja aiheen kriittiseen tarkasteluun.

Yhteiskuntatutkimusta tehtäessä on aina kannettava vastuuta myös tutkimuksen potentiaalisista vaikutuksista yhteiskuntaan, päätöksentekoon ja mielipiteisiin. Pysin tähän hyvää tieteellistä käytäntöä noudattamalla sekä esimerkiksi avaamalla tutkielman tuloksiin vaikuttaneita perustulokokeilun puutteita.

4.4 Tapaustutkimus ja teorialähtöinen sisällönanalyysi

Tapaustutkimus on lähestymistapa, jossa ”tarkastellaan yhtä tai useampaa tapausta, joiden määrittely, analysointi ja ratkaisu on tapaustutkimuksen keskeisin tavoite”. Tutkimukseni on laadullinen tapaustutkimus Suomen perustulokokeilusta, jonka keskeisin tavoite on tarkastella perustulokokeilun vaikutuksia Kestävä hyvä kehä -viitekehyksen avulla. Tapaustutkimuksen piirteitä mukaillen muovaa perustulokokeilu tutkimuskysymystäni, tutkimusasetelmaani sekä aineiston analyysiä. Sisällönanalyysi soveltuu tutkimusmetodin tapaustutkimuksen toteuttamiseen ja hyödynnän tutkielmassani teorialähtöistä sisällönanalyysiä tutkimusmetodinani. (Eriksson & Koistinen 2014, 1–4.)

Teorialähtöinen sisällönanalyysi on perinteinen analyysimalli, jossa analyysi nojaa tiettyyn teoriaan tai malliin, jonka perusteella määritellään tutkittavaa ilmiötä; tässä tapauksessa perustulokokeilun vaikutuksia. Teorialähtöisessä tutkimuksessa on tavantomaista testata aiempaa tietoa uudessa kontekstissa. Hyvän kehän teorioita ei ole sovellettu aiemmin perustuloon, eikä Kestävä hyvä kehä -hypoteesia ole vielä sovellettu konkreettisiin käytännönesimerkkeihin tapaustutkimuksen omaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 82.)

Teorialähtöisen sisällönanalyysin vaiheiden mukaisesti lähdin työstämään aineistoa keräämällä perustulon vaikutuksia sekä perustulomallia kuvaavat kestävän hyvän kehän hypoteesin kannalta oleelliset kohdat aineistosta. Kiinnitin huomiota myös muihin seikkoihin, jotka eivät suoraan liittyneet Kestävä hyvä kehä -viitekehukseen, mutta näyttäytyvät olennaisina kestävyuden kannalta. Tämä mahdollisti kestävän hyvän kehä -viitekehksen kriittisen arvioinnin. Seuraavaksi suoritin alustavan ryhmittelyn luokittelemalla aineiston. Tätä vaihetta varten kehitin analyysirungon, jonka kategorioihin aineistoa suhteutin. Käytin analyysiyksikkönäni tiettyyn kokeilun piirteeseen tai vaikutukseen viittaavaa ilmaisua (Tuomi & Sarajärvi 2018, 78–83, 95.)

4.5 Analyysirunko ja sen muodostaminen

Kävin analyysissäni läpi loppuraportin sisällön peilaamalla perustulokokeilun esiteltyjä vaikutuksia sekä perustulomallin ominaisuuksia Kestävä hyvä kehä -mallin eri osa-alueisiin ja niiden välisiin suhteisiin. Käsittelin aineistoni teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla pohjaten analyysin Kestävä hyvä kehä -viitekehukseen. Kestävä hyvä kehä -mallinnuskehys on kaksitasoinen. Viitekehysten käytölle on olennaista tutkia osa-alueiden ja kehysten kahden tason välisten suhteiden tutkiminen. Tämä on tärkeätä ottaa huomioon myös analyysin metodologiassa. Suoritin ensin analyysin koskien mallin sisempää, hyvinvoinnin ulottuvuuteen keskittyvää kehää. Peilasin analyysiä aiemman perustuloa koskevan tutkimuksen tuloksien avulla ja hyödyntäen perustulon loppuraportin laadullista analyysiosiota.

Lähdin analysoimaan aineistoa keräämällä aineistosta perustulon vaikutuksia ja perustulomallia kuvaavat Kestävä hyvä kehä -hypoteesin kannalta oleelliset kohdat. Kiinnitin huomiota myös muihin seikkoihin, jotka eivät suoraan liittyneet Kestävä hyvä kehä

-viitekehyyteen. Ne näyttäytyvät olennaisina sosiaalisen, ekologisen tai taloudellisen kestävyuden kannalta ja siten myös ekososiaalisen siirtymän näkökulmasta. Tämä mahdollisti Kestävä hyvä kehä -viitekehyyksen kriittisen arvioinnin.

Seuraavaksi aloitin yläluokkien kehittämisen peilaamalla aineistosta poimittuja havain- toja Kestävä hyvä kehä -viitekehyyksen sisemmän kehän osa-alueisiin. Sisällytin suu- rimman osan viitekehyyksen osa-alueista analyysirungon yläluokiksi sellaisinaan. Sillä itse perustulokokeilu ja siitä laadittu loppuraportti eivät sisältäneet sosiaaliturvan tai laajemmin yhteiskunnan vero- tai rahoituspohjan muutoksiin viittaavia huomioita. Vii- tekehyyksen osa-alueista "uusintava ja uudelleenjakava talous" ja "vakaa veropohja so- siaaliturvan rahoittamiseksi" jätettiin analyysirungosta pois. Näiden lisäksi "kestävää hyvinvointia tasa-arvoisesti" luokka jätettiin pois, sillä se kattoi pitkälti muita osa-alueita koskien tehdyt havainnot eikä siten ollut niinkään erillinen luokka. Hyvinvoinnin tasa- arvoisuutta olisi voitu arvioida erikseen, mikäli raportissa olisi käsitelty esimerkiksi hy- vinvointivaikutuksia alaryhmittäin. Näin ei kuitenkaan ollut. Esitän huomioita näistä kol- mesta pois jätetystä osa-alueesta pohdintaosiossa sekä ekologiseen kestävyteen liit- tyen alaluvussa 5.6.

Toisen yläluokkia koskevan muutoksen tein "tasa-arvoiset työllisyysmahdollisuudet" osa-alueen suhteen laajentamalla kategoriaan sisältämään myös muut kuin työhön liit- tyvät toimintamahdollisuudet (taulukko 1). Tämä valinta mukaili ideologisesti ekososi- aalisen siirtymän ja kestävä kehityksen kannalta relevanttia post-produktivismia. Muutos oli mielekästä tehdä myös aineiston perusteella. Lopulta rakensin alaluokat peilaamalla loppuraportista poimimiani havaintoja yläluokkien sisältämiin merkityksiin.

Aloitin analyysirungon alaluokkien muodostamisen Hirvilammen viitekehystä käsittele- vien artikkeleiden pohjalta, joiden lisäksi alaluokkien muodostusta inspiroi aiempi tut- kimus ja hyvinvoinnin HDLB-malli (Helne & Hirvilammi 2014). Lopulta alaluokkia mu- kautettiin soveltumaan nimenomaiseen aineistoon peilaamalla aineistoa edellä mainit- tujen lähteiden perusteella luotuihin alaluokkiin. Analyysirunko on nähtävissä taulu- kossa 2.

Taulukko 2. Kestävän hyvinvoinnin sisällönanalyysin analyysirunko.

Pääluokka	Yläluokat	Alaluokat
<i>Hyvinvoinnin kestävyyden kehä</i> <i>(luvut 5.1–5.4)</i>	5.1 Tasa-arvoiset toimintamahdollisuudet	Eri alaryhmien työllistyminen
		Muu kuin työtoiminta
		Toimintakyky
	5.2 Tulojen ja vaurauden uudelleenjako	Perustulomalli
	5.3 Hyvinvoinnin kasvu kaikilla ulottuvuuksilla	Koettu elintaso
		Työn ja muun toiminnan merkityksellisyys
		Luottamus tulevaisuuteen
		Ihmissuhteet
		Osallisuus
		Fyysinen ja psyykinen terveys
		Elämönhallinta, toimijuus ja itsevarmuus
	5.4 Riittävä tuotanto ja kulutus	Tuotanto työllisyyden näkökulmasta
		Kulutus ja varallisuus

Sisemmän kehän analyysin jälkeen kartoitin saatuja hyvinvoinnin kestävyteen liittyvien tulosten implikaatioita mallin ulomman kehän ekologisen kestävyden osa-alueille. Valinta tehtiin, sillä aiemman tutkimuksen perusteella perustulon suorat ekologiset vaikutukset ovat heikkoja ja sen ympäristövaikutukset kumpuavat sosiaalisen kestävyden piirteistä (Andersson 2009, 2; Widequist, Noguera, Vanderborgth & de Wispelare 2013, 273). Myös Hirvilampi (2020a; 2020b) korostaa kestävästä hyvinvoinnista ja ympäristön kestävyden välistä suhdetta.

Ympäristövaikutusten osalta hyvinvoinnin kestävyden analyysistä saatuja tuloksia peilattiin Hirvilammin vuonna 2015 kehittämän hyvinvoinnin tavoittelun ja luonnonvarojen välisten yhteyksien tutkimiseen tarkoitettua dynaamista viitekehyksen pohjalta luotujen analyysikategorioiden avulla. Lisäksi analyysikategorioiden muodostuksessa hyödynnettiin aiempaa tutkimusta. Tutkijat ovat esittäneet, että perustulon ekologisia

vaikutuksia voitaisiin arvioida ajankäyttöä ja kulutusta tutkimalla, arvioimalla perustulomallia sekä työllisyyden merkitykselle koituvia muutoksia (MacNeill & Vibert 2019; Andersson 2009).

Pohdin alaluvuissa 5.1–5.4 esiteltyjen tuloksien ympäristövaikutuksia 1) toimintamahdollisuuksien kokonaisuuden, 2) yksilön arvojen ja arvostusten ja 3) työllisyyden merkityksen kautta. Peilasin analyysiä aiemman perustuloa koskevan tutkimuksen tulosten avulla ja hyödyntäen perustulon loppuraportin laadullista analyysiosiota.

5 Tulokset

Tässä luvussa pyrin vastaamaan tutkimuskysymykseeni *Millä tavoin Suomen perustulokokeilu vastasi Kestävä hyvä kehä -viitekehystä perustulokokeilun loppuraportin perusteella?* Tulosten esittely etenee yläluokittain, joiden mukaan nimetyissä alaluvuissa käsittelem niiden alaluokkia. Luku päättyy perustulokokeilun ympäristövaikutusten pohdintaan. Sivunumerot viittaavat ensisijaisesti aineistoon.

5.1 Tasa-arvoiset toimintamahdollisuudet

Täystyöllisyyden korvaa Kestävä hyvä kehä -mallissa tasa-arvoiset työllisyysmahdollisuudet, jota kehitettiin edelleen kattamaan myös muut toimintamahdollisuudet. Tasa-arvoiset toimintamahdollisuudet ilmenevät aineistossa eri alaryhmien työllistymisen, osallistujien muiden toimintamahdollisuuksien ja toimintakyvyn kautta.

Henkilöhaastattelujen pohjalta rakenteelliset seikat estivät osaa osallistujista työllistymästä ja työnsaanti koettiin yhä vaikeaksi asuinpaikan, iän, vammaisuuden, pitkäaikaisairausten, maahanmuuttotaustan tai koulutustaustan takia (s. 119). Raportin rekisteritietoja käsittelevän luvun mukaan erot työllisyydessä työttömyysturvan muodon, asuinpaikan, iän, sukupuolen ja koulutuksen osalta eivät kuitenkaan olleet tilastollisesti merkityksellisiä (s. 42–43). Lisäksi rekisteritietoihin pohjaavan analyysin perusteella työllisyyden kasvua havaittiin korostuneesti vieraskielisillä ja lapsiperheissä (s. 42–43).

Maahanmuuttajataustaisten, etnisiin vähemmistöihin kuuluvien sekä vieraskielisten työllistyminen on Suomessa vaikeaa. Esimerkiksi vieraskielisten työttömyysaste oli vuonna 2021 kaksinkertainen verrattuna kotimaisia kieliä puhuviin (Elinkeinoelämän keskusliitto 2021). Perustulo saattoi myös kannustaa aiemmin kannustinloukuissa olleita perheellisiä työllistymään osa-aikaisiin töihin, jotka saattoivat sopia paremmin perheellisten aikatauluihin. Alaryhmien välillä ei ollut muutoin työllistymisen suhteen merkittäviä eroja, joten perustulon voidaan nähdä johtaneen yleisesti ottaen tasa-arvoisempiin työllistymismahdollisuuksiin. Vaikka on selvää, ettei perustulo yksin riitä tasa-arvoistamaan työllisyysmahdollisuuksia, oli sillä työllisyysmahdollisuuksia tasa-arvoistavaa vaikutusta.

Raportin perusteella perustulo lisäsi mahdollisuuksia osallistua ja harjoittaa hoivaan, välittämiseen ja vaikuttamiseen liittyvää toimintaa. Aineistossa oli viitteitä siitä, että perustulo olisi vahvistanut osallistujien yhteiskunnallista osallistumista. Henkilöhaastatteluihin osallistuneista osa kuvasi perustulon lisänneen kiinnostusta poliittista aktiivisuutta ja vaikuttamistyötä kohtaan (s. 126). Tämä vaikutus saattoi kuitenkin liittyä enemmän kokeilun osallistujaksi valikoitumiseen, kuin itse perustuloon. Toisaalta aiemmassa tutkimuksessa perustulon on arvioitu lisäävän poliittista osallistumista (Lawhon & McCreary 2020). Lisäksi raportissa todettiin osallistujien luottamuksen omia vaikutusmahdollisuuksia kohtaan kohonneen (s. 100).

Henkilöhaastatteluja käsittelevän luvun perusteella perustulo vaikutti tukeneen nykyistä sosiaaliturvamallia paremmin epävirallista hoivatyötä sekä muuta välittävää toimintaa. Perustulo tuki jaksamista ja mahdollisuuksia hoivata läheisiä, jonka lisäksi perustulo mahdollisti myös vapaaehtoistoimintaan osallistumisen (s. 126–128).

Toimintakyvyn suhteen perustulokokeilun osallistujien kognitiivinen toimintakyky muistin, oppimisen ja keskittymiskyvyn osalta parani (s. 57). Kuten Simanainen loppuraportin luvussa 6 esittää, myös vähentynyt etuuksien ja raha-asioiden hoitoon liittyvä byrokratia saattoi jättää enemmän resursseja muulle toiminnalle ja alentaa stressiä. Positiivisena seurauksena toimintakyky koheni vaikuttaen yleisesti työllisyys- ja muihin toimintamahdollisuuksiin (s. 84). Myös tulotason kohentumisella saattoi olla taloudellista stressiä vähentävä ja siten toimintakykyä parantava vaikutus. Perustulokokeilun osallistujista kaikki olivat pienituloisia, joten perustulon voidaan katsoa tasa-arvoistaneen toimintamahdollisuuksia parantamalla pienituloisten toimintakykyä.

5.2 Tulojen ja vaurauden uudelleenjako

Tulojen ja vaurauden uudelleenjako on perinteisessä hyvässä kehässä sosiaalipolitiikan varassa. Tämä mukailee ajatusta valtion roolista markkinahäiriöiden tasapainottajana ja talouskasvun hedelmien uudelleenjakajana (Hirvilammi 2020a, 8). Kestävä hyvä kehä -mallin toteutuessa tulojen ja vaurauden uudelleenjako ei toteutuisi ainoastaan sosiaalipolitiikassa vaan myös talous olisi uusintavaa ja uudelleenjakavaa. Perustulon osalta voidaan kuitenkin arvioida vain sen mahdollistamaa tulojen ja vaurauden uudelleenjakoa sosiaalipolitiikan ratkaisuna. Perustulo itsessään on sosiaalipolitiikan

tulojen ja vaurauden uudelleenjaon väline. Tulojen ja vaurauden uudelleenjaon toteutumista voitiin tutkia tässä analyysissä perustulomallin oikeudenmukaisuutta arvioimalla. Tulojen ja vaurauden uudelleenjakoon vaikuttavat lisäksi useat muutkin seikat, joita ei ollut mielekästä arvioida kokeilun pohjalta. Perustulon rahoituspohja on tästä hyvä esimerkki.

Kokeilun mallin voidaan nähdä suosivan työllisiä ja työkykyisiä, sillä palkkatuloa verotettiin normaalin verotuksen mukaisesti (s. 12). Siten työssä käymiselle oli epärealistisen suuri kannustin ja työssäkäyville koitui mallista huomattava rahallinen hyöty verrattuna muihin osallistujiin. Mallia voidaan näiltä osin pitää eriarvoistavana etenkin työkyvyttömiä kohtaan. Lisäksi malli ei sisältänyt lapsikorotuksia, vaan niitä oli haettava erikseen (s. 12). Täten malli ei ollut kaikille täysin vastikkeeton. Nämä havainnot ovat oleellisia tutkielman tutkimuskysymyksen kannalta. Mikäli perustulo todella otettaisiin osaksi sosiaaliturvajärjestelmää, on mallin käyttö sellaisenaan epätodennäköistä. Vaikka kokeilun perustulomalli mukaili perustulolle olennaisia piirteitä tulojen ja vaurauden uudelleenjaon suhteen, ei malli ollut täysin oikeudenmukainen eikä vastikkeeton.

5.3 Hyvinvoinnin kasvu kaikilla ulottuvuuksilla

Hyvinvoinnin kasvu kaikilla ulottuvuuksilla -kategoriaa voitiin analysoida aineiston pohjalta kattavimmin muihin yläluokkiin verrattuna. Kategorian alaluokat olivat seuraavat: 1) koettu elintaso, 2) työn ja muun toiminnan merkitys, 3) luottamus tulevaisuuteen, 4) ihmissuhteet, 5) osallisuus, 6) fyysinen ja psyykinen terveys ja 7) elämänhallinta, toimijuus ja itsevarmuus. Aineistosta poimitut havainnot ovat nähtävissä taulukosta 3.

Aiemmin teoriaosuudessa esitellyn HDLB-kehiksen avulla voidaan arvioida sitä, missä määrin hyvinvoinnin kasvua tapahtui kaikilla hyvinvoinnin ulottuvuuksilla (kts. taulukko 1). Elintaso ja terveys liittyvät *Having* -osa-alueeseen sekä työn ja muun toiminnan merkityksellisyys *Doing* -ulottuvuuden tekijöihin. Osallisuus ja ihmissuhteet olivat selvästi sidoksissa *Loving* -ulottuvuuteen. *Being* -ulottuvuuteen liittyviä havaintoja taas tehtiin psyykkisen hyvinvoinnin, elämänhallinnan, toimijuuden ja itsevarmuuden, sekä luottamus tulevaisuuteen -alaluokan suhteen.

Taulukko 3. Pelkistetyt alakategoriakohtaiset havainnot Hyvinvoinnin kasvu kaikilla ulottuvuuksilla -yläluokan osalta.

Alakategoria	Kyselyaineistoon pohjaavat luvut (luvut 3–7)	Henkilöhaastatteluihin pohjaava luku (luku 8)
<i>Koettu elintaso</i>	Koettu tulotaso parani (s. 67) Mahdollisuudet parantaa omaa materiaalista elintasoja paremmat (s. 97–98) Tyytyväisyys elämään kasvoi (s. 53)	Taloudellisen jatkuvuuden ja turvallisuuden tunne (s. 129)
<i>Työn ja muun toiminnan merkityksellisyys</i>	Varmempi mahdollisuuksista tehdä merkityksellistä työtä (s. 98)	Mahdollisesti merkityksellisen työn teon (s. 130) Toi vapauden vaihtaa/vähentää/kieltäytyä työstä työn merkityksellisuuden pohjalta (s. 129)
<i>Ihmissuhteet</i>	Luottamus toisiin ihmisiin kasvoi (s. 100) Vähemmän koettua yksinäisyyttä (s. 61)	Jaksaminen läheisissä ihmissuhteissa parani (s. 128)
<i>Osallisuus</i>	Paremmat koetut vaikutusmahdollisuudet yhteiskunnassa (s. 98)	Vahvasti osallisuuden kokemusta työllistymisen, lisääntyneiden kulumahdollisuuksien tai erilaisen yhteiskunnallisen toiminnan kautta (s. 131)
<i>Fyysinen ja psyykinen terveys</i>	Kohentunut koettu terveys (s. 59) Parantunut psyykinen hyvinvointi: vähemmän psyykkistä kuormitusta, masennusta ja alakuloa (s. 59–61)	Positiivisia vaikutuksia mielenterveydelle (s. 123)
<i>Elämänhallinta, toimijuus ja itsevarmuus</i>	Parempi koettu talouden hallinta (s. 69) Varmuus omaan itseen parempi (s. 98)	Autonomian kokemus vahvistui (s. 131) Vahvempi hallinnan ja toimijuuden tunne (s. 121)
<i>Luottamus tulevaisuuteen</i>	Usko omaan tulevaisuuteen parempi (98)	Turvallisuuden tunne heijastui tulevaisuuden uskoon (118)

Raportin pohjalta osallistujien hyvinvointi kasvoi kokeilun aikana kaikilla ulottuvuuksilla tilastollisesti merkittävästi. Taulukko 3 ilmentää jokaiseen alakategoriaan löytyvän havaintoja sekä kyselyaineistoon pohjaavista luvuista että laadullisesta henkilöhaastatteluihin pohjaavasta luvusta. Toisaalta kasvu ei ollut välttämättä suurta, eikä raportin pohjalta myöskään kokonaisvaltaista jokaisen hyvinvoinnin osa-alueen suhteen. Raportissa ei käsitelty esimerkiksi harrastustoimintaa tai luontosuhdetta, jotka olisivat olleet HDLB-kehiksen mukaan kestävään hyvinvointiin vaikuttavia seikkoja.

Perinteisessä kasvutalouden hyvässä kehässä kategorian vastine on ”kulutusmahdollisuuksien kasvu”. Henkilöhaastatteluiden perusteella osallisuus rakentui koeryhmällä osin lisääntyneiden kulutusmahdollisuuksien myötä (s. 131). Toisaalta osallisuuden kasvuun todettiin henkilöhaastatteluiden pohjalta myös muita syitä, kuten yhteiskunnallinen toiminta ja työllisyys (s. 131). Käsittelen kulutusta tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

5.4 Riittävä tuotanto ja kulutus

Riittävä tuotanto ja kulutus liittyy suorimmin taloudelliseen kestävyYTEEN niistä Kestävä hyvä kehä -mallin osa-alueista, joita aineiston pohjalta voidaan arvioida. Riittävän tuotannon ja kulutuksen vastine perinteisessä hyvän kehän mallissa on joukkotuotanto ja -kulutus. Kuvaan seuraavaksi työllisyyteen sekä kulutukseen ja varallisuuteen liittyviä perustulokokeilun raportissa esiteltyjä tuloksia.

Henkilöhaastatteluissa työllistymisvaikutukset näyttäytyivät varsin kirjavina. Vaikka perustulo kannusti osaa haastatelluista työhön, se myös passivoi osaa hakijoista (s. 122). Aineistossa perustulolla oli kuitenkin kokonaisuudessaan työllisyyttä kasvattava vaikutus sitä suhteellisesti verrokkiryhmään verrattaessa (s. 47). Työllisyyden kasvu saattaa johtaa korkeampaan tuotannon määrään sekä ylläpitää kestäväntä kasvutaloutta. Tämä riippuu toki siitä, mille sektoreille työllistytään. Alakohtaisia työllisyystilastoja ei käsitellä aineistossa, mutta henkilöhaastatteluiden perusteella osallistujat työllistyivät muun muassa matalapalkkaisein työtehtäviin (s. 116).

Perustulokokeilun aikana perustulon työllisyyden kautta tuotannolle tuomat vaikutukset jäivät joka tapauksessa pieniksi, ja niitä on hankala arvioida raportin pohjalta. Mikäli perustulo otettaisiin käyttöön ja työllisyyden kasvun kehitys jatkuisi samansuuntaisesti, voisi esimerkiksi matalapalkkaisein töihin työllistymisellä olla vaikutuksia tuotantoon joko kohtuullisen ja kestäväntä tuotannon takaajana tai ylituotannon mahdollistajana. Tuotannon taso riippuisi kuitenkin myös laajasta skaalasta muita tekijöitä.

Osallistujat yleensä ja heistä erityisesti työssä käyvät kokivat tulotasonsa parantuneen (s. 67). Myös mahdollisuus tehdä järkeviä taloudellisia valintoja koettiin kohonneen (s.

68). Kohentuneen tulotason voidaan katsoa johtaneen myös lisääntyneisiin kulutusmahdollisuuksiin ja tämä näkyi erityisesti henkilöhaastatteluissa (s. 118). Aiemmassa tutkimuksessa pienituloisten ostovoiman kohentamisen on epäilty johtavan kestävämmän kulutuksen kasvuun (Perkiö 2021, 16–17). Henkilöhaastattelujen pohjalta lisäkulutuksessa kyse oli ennemminkin lisätulon mahdollistamasta kasaantuneiden tyydyttämättä jääneiden perustarpeiden tyydyttämisestä (s. 118). Lisäksi henkilöhaastattelujen perusteella perustulolla oli vaikutusta vain osan osallistujista toimeentuloon ja kulutusmahdollisuuksiin (s. 118). Toisaalta kokeilu mahdollisti osalle työllistyneistä osallistujista myös muita menoja, kuten ”kulttuurin harrastamisen, matkustamisen, sisustamisen, sukuloimisen ja lasten harrastuksiin panostamisen” (s. 118).

Tulokset viittaavat siihen, että perustulon ohella tulisi ottaa käyttöön laajempi kokonaisuus ekososiaalista siirtymää edistäviä keinoja, jotta kohtuullinen tuotannon ja kulutuksen taso voitaisiin varmistaa. Tämä on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa, jossa perustulon on arveltu lisäävän tuotannon ja palveluiden tarvetta (Hall, Ashford, Ashford & Arango-Quiroga 2019, 2). Kansalaisia voitaisiin ohjata työllistymään kestävyden kannalta eettisille aloille sekä kestäviin kulutusvalintoihin esimerkiksi ekologisten kannustimien tai ekologisen vertouksen avulla.

5.5 Ekologinen kestävyys

Kestävä hyvä kehä -viitekehyksen ulompi kehä muodostuu materiaalijalanjälkeen ja ekosysteemiin liittyvistä ekologisen kestävyuden osa-alueista. Niitä ovat luonnonvarojen käyttö biokapasiteetin rajoissa, materiaalien kierto ja resurssien uudelleenkäyttö, luonnon monimuotoisuuden elpyminen, kestävä maankäyttö ja hiilibudjetin rajoihin rajoittuvat päästötasot. Hirvilammin (2020a) mukaan näiden kategorioiden vastineet perinteisen kasvutalouden hyvä kehä mallissa ekologisen kriisin aikana olisivat luonnonvarojen käytön kasvu, jäte- ja saasteongelmat, kiihtyvä luonnon monimuotoisuuden hupeneminen, kestävä maankäyttö ja hiilipäästöjen kasvu.

Perustulokokeilun raportin pohjalta perustulolla ei ollut suoria ekologisia vaikutuksia. Tämä havainto on linjassa Van Parjisin aiemman tutkimuksen kanssa (Andersson 2009, 2). Toisaalta suorien ympäristövaikutusten puute voi johtua raportin selvitysta-

voitteista, joihin kestävyys ei sisällynyt. Aiemman tutkimuksen, Hirvilammin artikkeleiden ja Kestävä hyvä kehä -viitekehyksen perusteella on perustulon ekologista kestävyyttä pohdittaessa mielekkäämpää arvioida millä tavoin hyvinvoinnin kestävyys vaikuttaa ekologiseen kestävyYTEEN. Keskityn tässä alaluvussa perustulon kestäväN hyvinvoinnin ja ympäristövaikutusten suhteeseen. Peilaan alaluvuissa 5.1–5.4 esiteltyjen tuloksien ympäristövaikutuksia 1) toimintamahdollisuuksien kokonaisuuden, 2) yksilön arvojen ja arvostusten sekä 3) työllisyyden merkityksen kautta.

5.5.1 Toimintamahdollisuuksien kokonaisuus

Alaluvussa 5.1 käsittelin raportin perusteella perustulokokeilun lisänneen ja tasa-arvoistaneen osallistujien toimintamahdollisuuksia. Tämän voidaan katsoa johtuneen toimintakyvyn ja hyvinvoinnin parantumisesta, byrokratian vähentymisestä ja lisätulon tuomasta vapaudesta. Toimintamahdollisuuksien eneneminen on tutkitusti kasvattanut materiaalityöjälkeä (Hirvilammi 2015, 73). Tämä näkyi aineistossa kulutusmahdollisuuksien kasvuna. Toisaalta aineistossa ei ollut viitteitä osallistujien merkittävästä ylikulutuksesta.

Aiemmassa perustulotutkimuksessa on epäilty toimintamahdollisuuksien kasvun johtavan mahdollisesti epäekologisiin aktiviteetteihin, mutta toisaalta myös mahdollistavan esimerkiksi ekologisten arvojen mukaisen työpaikan valinnan (Andersson 2009, 2). Toimintamahdollisuudet ja toimintakyky eivät kuitenkaan suoraan johda toimintaan, vaan valintoihin vaikuttavat yksilön persoona, arvot ja arvostukset (Hirvilammi 2015, 73). Siten on mielekästä tarkastella myös aineistosta nousseita viitteitä osallistujien arvoista ja arvostuksista.

5.5.2 Arvot ja arvostukset

Aineistossa ei myöskään erikseen käsitellä osallistujien arvoja, mutta niistä saatiin viitteitä yksilöiden muihin kokemuksiin ja toimintaan liittyvistä tuloksista. Raportista nousi esiin erityisesti välittämiseen ja merkityksellisyyden arvostamiseen viittaavia seikkoja. Näitä olivat mm. vapaaehtoistyöt, hoiva, yhteiskunnallinen vaikuttaminen sekä työn ja muun toiminnan valitseminen merkityksellisyyden perusteella.

Välittäminen ja merkityksellisyyden arvostus voisi potentiaalisesti ulottua oman elinpiirin ja läheisten lisäksi myös ympäristöasioihin ja tulevaisuuden sukupolviin. Aineistossa oli viitteitä osallistujien kiinnostuksesta yhteiskunnallista vaikuttamista kohtaan,

joka voisi johtaa poliittiseen osallistumiseen myös ekososiaalisen siirtymän edistämiseen liittyvissä asioissa. Raportti ei kuitenkaan sisällä huomioita osallistujien suhteesta ympäristöön, luontoon tai tuleviin sukupolviin.

5.5.3 Työllisyyden merkitys

Koeryhmän työllisyys kasvoi hieman ja tilastollisesti merkittävästi enemmän kuin verkkiryhmässä kokeilun aikana. Tämä ei kerro välttämättä työllisyyden merkityksen kasvusta vaan toimintamahdollisuuksiin liittyvän eriarvoisuuden laskusta. Työllisyyden merkityksen voidaan päätellä laskeneen, sillä osallistujien työllisyydestä riippumaton tulotaso nousi. Samalla valinnanvara työn suhteen monipuolistui. Aineisto antoi myös viitteitä muiden toimintamahdollisuuksien kasvusta ja osallisuuden rakentumisesta vankemmin ansiotyötä laajemmalla pohjalta. Aiemman tutkimuksen mukaan työllisyyden merkityksen väheneminen toisi lisää vapautta valita ekologisten arvojen mukainen työpaikka (Andersson 2009, 2). Lisäksi se vähentäisi talouden kasvupakkoja (Perkiö 2021, 16). Nämä molemmat vaikutukset edistäisivät ekososiaalista siirtymää.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Tässä tutkielmassa tavoitteenani oli selvittää *millä tavoin Suomen perustulokokeilu vastasi Kestävä hyvä kehä -viitekehystä perustulokokeilun loppuraportin perusteella?* Perustulokokeilun loppuraportin perusteella kokeilu vastasi suurilta osin Kestävä hyvä kehä -viitekehysten hyvinvoinnin kestävyteen liittyviä ulottuvuuksia. Aineiston pohjalta voitiin tutkia neljää kuudesta viitekehysten hyvinvoinnin kestävyden osa-alueesta. Näitä olivat riittävä tuotanto ja kulutus, tasa-arvoiset työllisyysmahdollisuudet, tulojen ja vaurauden uudelleenjakoa sekä hyvinvoinnin kasvu kaikilla ulottuvuuksilla.

Aineisto sisälsi kirjon perustulokokeilun eri hyvinvointivaikutuksia. Nämä kattoivat kaikki HDLB-kehysten hyvinvoinnin ulottuvuudet. Toimintamahdollisuudet ja toimintakyky paranivat ja tasa-arvoisesti niiden jakautumista. Toimintamahdollisuuksien laajeneminen vastasi myös aiemmassa tutkimuksessa esitettyjä huomioita perustulon tuomasta vapaudesta (Lawhon & McCreary 2020; Lawn 2005, 343–344).

Aineisto mahdollisti tuotannon ja kulutuksen arvioinnin työllisyyden näkökulmasta sekä kulutukseen ja varallisuuteen liittyvien tietojen perusteella. Yleisessä yhteiskunnallisessa keskustelussa oletetun vastaisesti työllisyys kasvoi hieman. Aiemmassa tutkimuksessa tuotannon ja palveluiden tarpeen on arvioitu lisääntyvän perustulon käyttöönoton myötä, joka näkyi aineistossa kulutusmahdollisuuksien kasvuna (Hall, Ashford, Ashford & Arango-Quiroga 2019, 2). Aineistossa ei kuitenkaan ollut viitteitä merkittävästä kestävästä ylikulutuksesta. Muiden ekososiaalista siirtymää tukevien ohjauskeinojen tarve korostui erityisesti kategorioita analysoitaessa. Näitä ohjauskeinoja ovat esimerkiksi ekologinen verotus ja ekologiset kannustimet. Esimerkiksi edellä mainittujen tärkeyttä perustulon ohella on korostettu myös aiemmassa perustulotutkimuksessa (Andersson 2009, 7; Widequist, Noguera, Vanderbrogh & de Wispelare 2013, 267).

Tulojen ja vaurauden uudelleenjakoa voitiin käsitellä rajallisesti aineiston pohjalta perustulomallin kautta. Perustulomallissa oli puutteita, mutta malli mukaili perustulon oleellisia piirteitä sosiaalipolitiikan tulojen ja vaurauden uudelleenjaon välineenä. Viitekehysten mukaisessa yhteiskunnassa talousmalli itsessään toteuttaisi uusintavaa ja uudelleenjakavaa taloutta kasvuorientoituneen talouden sijaan. Kokeilu sekä raportti

eivät olleet sisällöltään riittäviä taloudellisen kestävyuden kattavaan arviointiin. Viitekehystä ja aiempaa tutkimusta mukaillen yhteiskunnan talousmalli sekä perustulon rahoituspohja tunnistettiin seikoiksi, jotka olisivat merkittäviä kestävyuden arvioinnin kannalta.

Kehävaikutusmallien keskeinen idea on se, että kehän osa-alueet vahvistavat toisiaan. Hirvilammin (2020a; 2020b) kaksitasoisen kehävaikutusmallin osalta myös mallin kahdella kehällä ja talousmallilla on toisiaan vahvistava vaikutus. Hyvinvoinnin vaikuttaessa positiivisesti ympäristöön, myös ympäristö vaikuttaa positiivisesti takaisin hyvinvointiin. Aineistosta löytyi viitteitä siitä, että perustulokokeilu oli linjassa kaikkien tutkittujen kestävästä hyvinvoinnin osa-alueiden kanssa. Tosin kullekin osa-alueelle kohdistuneet vaikutukset jäivät osittaisiksi. Vaikutukset kullekin osa-alueelle jäivät osittaisiksi. Kestävä hyvä kehä -hypoteesin pohjaten voitaisiin jo tämän perusteella todeta perustulokokeilun vaikutusten olleen linjassa myös ympäristön kestävyuden osa-alueiden kanssa.

Aiempaa tutkimusta mukaillen perustulolla ei aineiston perusteella ollut suoraa ympäristövaikutuksia. Kestävä hyvä kehä -hypoteesia vahvistaen kestävästä hyvinvoinnin kehällä vaikutti olevan seurauksia ympäristön kestävyuden kehälle. Nämä ilmenivät toimintamahdollisuuksien kokonaisuuden, arvojen ja arvostusten sekä työllisyyden merkityksen suhteen tapahtuneina muutoksina.

Toimintamahdollisuuksien kokonaisuus laajeni kokeilussa, mutta viitteitä kestävästä toiminnan ja kulutuksen merkittävästä kasvusta ei löytynyt aineistosta. Sen sijaan välittäminen ja merkityksellisyys arvostaminen korostuivat. Nämä saattaisivat johtaa vastuullisiin ja kestäviin kulutus- ja toimintavalintoihin. Tämä tulos on kuitenkin spekulatiivinen. Lisäksi työllisyyden merkitys yhteiskunnallisen osallisuuden kokemuksessa laski perustulokokeilun myötä. Työllisyyden merkityksen lasku on nähty aiemmassa tutkimuksessa positiivisena ympäristön kestävyuden kannalta, sillä työllisyyden on nähty ylläpitävän kestävästä talouskasvua (esim. Andersson 2009).

Analyysi paljasti selviä puutteita perustulokokeilun tavoitteista, toteutuksesta sekä sen tulosten käsittelystä. Systemaattisessa analyysissä on oleellista huomioida pitkän aikavälin seurauksia. Se osoittautui haasteelliseksi kahden vuoden kokeilun perusteella, jonka toteutukseen liittyi useita puutteita. Perustulomalli ei sisältänyt lapsikorotuksia, verotusta

ei muutettu ansiotulojen suhteen ja kokeilun osallistujat olivat kaikki kokeilun aloitus-
hetkellä työttömiä. Lisäksi etuudet siirrettiin kunnilta Kelalle juuri ennen perustuloko-
keilun alkua. Tuloksiin vaikutti myös aktiivimallin käyttöönotto kokeilun toisena vuonna.
Kaikki nämä seikat vaikuttavat negatiivisesti myös tutkielman tulosten yleistettävyy-
teen ja luotettavuuteen. Tutkielmani analyysi antoi kuitenkin viitteitä perustulon mah-
dollisista vaikutuksista kestävyiden kannalta ja tulokseni olivat pääosin linjassa aiem-
man tutkimuksen kanssa.

Kuten tutkijat ovat todenneet, perustulon kestävyiden tutkiminen on haasteellista to-
teuttaa tähänastisten perustulokokeilujen rajallisuuden takia (MacNeill & Vibert 2019,
1). Suomenkin kokeilu oli lyhyt ja pienimuotoinen, vaikkakin muissa maissa toteutettui-
hin kokeiluihin verrattuna laaja, kansallinen satunnaistettu kenttäkoe. Mitä laajempia
ja huolellisemmin suunniteltuja sosiaaliturvakokeiluja toteutetaan, sitä paremmin niistä
saadaan tietoa sosiaaliturvauudistuksia varten.

Aineiston muodostaneessa perustulokokeilun loppuraportissa ei käsitelty lainkaan
kestävyyttä tai ympäristöön liittyviä seikkoja. Sisällönanalyysin toteuttaminen aineiston
pohjalta ei kuitenkaan osoittautunut mahdolliseksi. Tulokset jäivät siitä huolimatta
viitteellisiksi ja raportin lähdeaineistoihin perehtyminen voisi antaa lisää tietoa perus-
tulon kestävydestä. Vielä tärkeämpää olisi, että tulevissa perustulo- ja muiden sosi-
aaliturvaratkaisujen kokeiluissa sekä niitä koskevissa selvityksissä otettaisiin kestä-
vyys kattavasti huomioon. Kyseessä on kuitenkin ajankohtainen ja tärkeä teema ilmas-
tokriisin takia, joka on jo muodostunut oleelliseksi osaksi hallitusohjelmia.

Hirvilammin Kestävä hyvä kehä -viitekehys osoittautui tutkielmassani soveltuvaksi so-
siaalipoliittisten toimien ja tarkemmin sosiaaliturvaratkaisujen kestävyiden arviointiin.
Viitekehystä voitaisiin kehittää kattamaan toimintamahdollisuudet työllisyyttä laajem-
min. Tämä muutos olisi linjassa post-produktivismiin kanssa, joka voidaan nähdä
ekososiaaliselle siirtymälle oleellisena piirteenä. Mallia voitaisiin kehittää myös huomi-
oimaan tarkemmin tavat, joilla kestävä hyvinvoinnin kehä on yhteydessä ympäristön
kestävyyden kehälle. Tämä muutos voisi tehdä viitekehuksesta lähestyttävämmän so-
siaalipoliittiselle analyysille ja mahdollistaa epäsuorien ympäristövaikutusten tarkem-
man huomioimisen suorien ympäristövaikutusten ohella.

Lähteet

Andersson, Jan (2010) Basic Income from an ecological perspective. *Basic Income Studies*, 4: 2.

Colchester, Joss (2019) Viheliäisten ongelmien ratkaiseminen systeemiajattelulla. Sitra Lab vierailijablogikirjoitus. <https://www.sitra.fi/blogit/viheliasiset-ongelmat-systeemiajattelu/>. Viitattu 25.1.2022.

Elinkeinoelämän keskusliitto (2021) Tilastoja maahanmuuttajien työllisyydestä. <https://ek.fi/wp-content/uploads/2021/10/20211017-tilastoja-maahanmuuttajien-tyollisyydesta.pdf>. Viitattu 22.4.2022.

Eriksson, Päivi & Koistinen, Katri (2014) Monenlainen tapaustutkimus. Helsinki: Kuluttajakeskus. <http://hdl.handle.net/10138/153032>. Viitattu 24.4.2022.

Günther, Kirsi & Hasanen, Kirsi (2021) Raportointi ja kirjoittaminen. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/. Viitattu 22.4.2022.

Hagfors, Robert & Kajanoja, Jouko (2010) Hyvän kehän hypoteesi: Teoreettista taustaa ja empiiristä arviointia. Kelan tutkimusosasto: Nettityöpapereita 11/2010.

Hall, Ralph & Ashford, Robert & Ashford, Nicholas & Arango-Quiroga, Johan (2019) Universal Basic Income and Inclusive Capitalism: Consequences for Sustainability. *Sustainability* 11: 16.

Helne, Tuula & Hirvilammi, Tuuli & Laatu, Markku (2012) Sosiaalipolitiikka rajallisella maapallolla. Tampere: Kelan tutkimusosasto.

Helne, Tuula & Hirvilammi, Tuuli (2014) Changing Paradigms: A Sketch for Sustainable Wellbeing and Ecosocial Policy. *Sustainability* 6: 4. <https://doi.org/10.3390/su6042160>. Viitattu 4.5.2022.

Hirvilammi, Tuuli (2020a) Hyvä kehä kestävän hyvinvoinnin vauhdittajana. Kalevi Sorsa -säätiö. https://sorsafoundation.fi/wp-content/uploads/2020/12/KSS_Hirvilammi_Hyva-keha_Web.pdf. Viitattu 25.1.2022.

Hirvilammi, Tuuli (2020b) The Virtuous Circle of Sustainable Welfare as a Transformative Policy Idea. *Sustainability* 12: 1.

Kangas, Olli & Jauhiainen, Signe & Simanainen, Miska & Ylikännö, Minna (2020) Suomen perustulokokeilun arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:15. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9890-2>. Viitattu 25.1.2022.

Lawhon, Mary & McCreary, Tyler (2020) Beyond Jobs vs Environment: On the Potential of Income to Reconfigure Environmental Politics. *Antipode* 52: 2. <https://doi.org/10.1111/anti.12604>. Viitattu 25.1.2022.

Matthies, Aila-Leena & Närhi, Kati (toim.) (2017) *The Ecosocial Transition of Societies*. New York: Routledge.

MacNeill, Timothy & Vibert, Amber (2019) Universal Basic Income and the Natural Environment: Theory and Policy. *Basic Income Studies*, 14(1).

Mulvave, James (2019) Social-Ecological Transformation and the Necessity of Universal Basic Income. *Social Alternatives* 38: 2.

Mäntyneva, Päivi & Ketonen, Eeva-Leena & Peltoniemi, Johanna & Aaltonen, Henri & Hiilamo, Heikki (2021) Sosiaalipoliittiset toimet koronapandemian aikana vuonna 2020: Vertailututkimus Suomesta ja 12 muusta OECD-maasta. Sosiaaliturvakomitean julkaisu 2021: 2. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8356-4>. Viitattu 25.1.2022.

ORSI (2021) ORSI-hanke. <https://www.ecowelfare.fi>. Viitattu 25.1.2022.

Perkiö, Johanna (2021) Perustulo: Kohti 2020-luvun yhteiskuntapolitiikkaa. Vasemmistofoorumin raportti 1/2021.

Saari, Juho (2010) Hyvinvointivaltio 2010-luvulle. Julkaisussa: Saari Juho (toim.) *Tulevaisuuden voittajat. Hyvinvointivaltion mahdollisuudet Suomessa*. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 2010: 5, 85–135. https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/tuvj_5+2010.pdf. Viitattu 23.3.2022.

Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2020) Sosiaaliturvauudistus. <https://stm.fi/sosiaaliturva-uudistus>. Viitattu 5.1.2022.

Valtioneuvosto (2019) Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-808-3>. Viitattu 23.3.2022.